



Nowomowa – język władzy totalitarnej

Bibliografia:

- Źródło: Michał Głowiński, *Nowomowa*, [w:] *Współczesny język polski*, red. Jerzy Bartmiński, Lublin 2001, s. 173–177.
- Źródło: Irena Kamińska-Szmaj, *Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918–2000*, Wrocław 2007, s. 27–31.
- Źródło: Jerzy Bralczyk, *O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych*, Warszawa 2001, s. 75–76.
- Źródło: Agnieszka Dytman-Stasieńko, *Święto zawłaszczonych znaczeń. 1 maja w PRL. Ideologia, rytuał, język*, Wrocław 2006, s. 125–164.
- Źródło: George Orwell, *Rok 1984*, tłum. Tomasz Mirkowicz, Warszawa 2013, s. 245–246.



Nowomowa – język władzy totalitarnej

Pochód 1-majowy na ulicach Wrocławia

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

W starożytnej retoryce opisano techniki zdobywania władzy za pomocą mowy. Mistrzowie słowa, filozofowie greccy i rzymscy (np. [Arystoteles](#), [Platon](#), [Cyceron](#)), w swych przemowach i traktatach pokazali, jak rządzący przekonują podwładnych, odwołując się do ich woli, wyobrażeń, emocji i odczuć estetycznych. W warunkach wolności słowa politycy niemal codziennie używają sztuki przekonywania i starają się o poparcie swych wyborców. Rządy totalitarne, charakterystyczne dla XX-wiecznych państw, zamiast uczciwej perswazji w życiu politycznym stosowały nieuczciwą strategię manipulowania ludźmi i nastrojami społecznymi oraz sprawowania władzy za pomocą mediów. Taki sposób komunikacji określa się **nowomową**.

Już wiesz

1. Wyszukaj w internecie i zapoznaj się z dowolnym wydaniem 'Dziennika Telewizyjnego' z lat 80. XX wieku.
2. Wyjaśnij, pod jakim względem język tego programu różni się od współczesnych serwisów informacyjnych.

3. Przeczytaj dowolny fragment przemówienia polityków PRL-u – np. [Władysława Gomułki](#) czy [Edwarda Gierka](#) – i wynotuj z niego hasła, w których pojawiają się przymiotniki *socjalistyczny*, *ludowy* lub rzeczowniki *postęp*, *lud*, *sojusz*, *obowiązek*.
4. Wyszukaj w dowolnych źródłach przemówienia Andrzeja Dudy podczas obchodów Święta Narodowego 3 Maja z 3 maja 2019 roku i sprawdź, czy pojawiają się wyrazy: *socjalistyczny*, *ludowy*, *postęp*, *lud*, *sojusz*, *obowiązek*, a jeśli tak, to w jakim kontekście.



Międzyzakładowy Komitet Strajkowy i Komisja Rządowa. Przemówienie Mariana Jurczyka. Stocznia Szczecińska

Źródło: Stefan Cieślak, 1980, licencja: CC BY-SA 3.0.

Nowomowa

Nowomowa to metaforyczna nazwa języka propagandy totalitarnej. Językoznawcy nazywają tak oficjalny język polityki i mediów okresu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, czyli PRL-u (1945-1989). W tej epoce sposób komunikowania się władzy (rządzących) z obywatelami (rządzonymi) podlegał cenzurze, a teksty podporządkowane były doktrynie partyjnej (KC PZPR – Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej). W świadomości społecznej język polityki okresu 1945-1989 jest postrzegany jako zbiór utartych haseł, propagujących doktrynę

socjalistyczną. Wybrzmiewały w nich apele nacechowane emocjonalnie, chwalcące m.in. dokonania władzy, sojusz państw tzw. Bloku Wschodniego (a więc krajów politycznie podporządkowanych ZSRR), a przy tym szerzące kult władzy (szczególnie w latach 40. i 50. XX wieku wychwalano czołowych dygnitarzy komunistycznych, w tym przede wszystkim [Józefa Stalina](#), a w Polsce – [Bolesława Bieruta](#), [Władysława Gomułkę](#)). Teksty tej propagandy różnią się od współczesnej komunikacji politycznej z kilku powodów. Po pierwsze, były reglamentowane, czyli ustalane przez rządzących i zgodnie z partyjnymi okólnikami trafiały do gazet (również podległych władzy – jak czołowa gazeta 'Trybuna Ludu'), a potem do telewizji (serwis wieczorny 'Dziennik Telewizyjny'). Podlegały więc **cenzurze**. Po drugie, w oficjalnych przekazach ujawniał się **'jednogłos władzy'**, a więc zbiór haseł, postulatów i informacji powtarzanych przez jedyne ugrupowanie polityczne – Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. Po trzecie, język jawił się jako skostniały w swej formie – istniały utarte połączenia **sloganów politycznych**, a z drugiej strony jako napastliwy – dość często w różnych przekazach pojawiała się kategoria 'wroga' (zwykle kogoś, kto zagrażał wizji świata społecznego zaproponowanej przez rządzących). Po czwarte, komunikacji politycznej towarzyszyły **rytuały życia publicznego** (np. akademie, pochody pierwszomajowe, obchody świąt państwowych upamiętniających wydarzenia związane z historią władzy ludowej), które były demonstracją władzy, kultu jednostki. Nawiązywały do kanonów tzw. sztuki socrealistycznej (chwalącej np. obowiązek pracy, poświęcenie 'ludowej' ojczyźnie czy 'sojusz bratnich krajów' – państw pod dominacją polityczną ZSRR). Termin **nowomowa** ([ang. *new-speak*](#)) – choć nazywa propagandę polityczną czasów PRL-u – wywodzi się z antyutopijnej powieści angielskiego publicysty, dziennikarza i filozofa – [George'a Orwella](#). Napisał on w 1948 roku – po doświadczeniach II wojny światowej i refleksji nad katastrofalnymi dla wielu społeczeństw skutkami rządów totalitarnych (w ZSRR czy w tzw. III Rzeszy) – paraboliczną powieść *Rok 1984*. Przedstawił w niej brutalny świat podporządkowany rządowi jednej partii oraz opresyjny, napastliwy system propagandy, której symbolem jest 'Wielki Brat' (*Big Brother*) – współczesna alegoria władcy totalitarnego, śledzącego każdy krok bohaterów tej mrocznej opowieści. W utworze pojawia się motyw nowego języka, który miał być dostosowany do potrzeb partii, rządzących i ideologii. Orwell pokazuje, w jaki sposób za pomocą słów, zmieniających społeczny obraz świata, można manipulować umysłami rządzonych. Język władzy kreuje nową rzeczywistość za pomocą słów – często schematycznych, dzieli ludzi i ich dokonania – na *dobrych/złych*, *nowych/starych*. Uniwersalne dla rządów totalitarnych (autorytarnych) zasady komunikacji autor ośmieszył w dołączonym do powieści pamflecie lingwistycznym pt. *Aneks. Zasady nowomowy*.

Orwell pokazał w nim, jak dowolnie można władać umysłami jednostek i społeczeństw, gdy zmienia się znaczenia wyrazów i tworzy za pomocą języka 'skliszowany', czarno-biały świat.



Ministerstwo prawdy – fotomontaż zainspirowany powieścią George'a Orwella *Rok 1984*

Źródło: Jordan L'Hôte, licencja: CC BY-SA 3.0.

Do przeczytania (I)

” George Orwell

Rok 1984

Nowomowa, urzędowy język Oceanii, została opracowana zgodnie z ideologicznymi potrzebami *angsocu*, czyli socjalizmu angielskiego. W 1984 roku nikt jeszcze nie posługiwał się wyłącznie nowomową. Co prawda, pisano w niej artykuły wstępne w 'The Times', lecz wymagało to biegłości posiadanej przez garstkę specjalistów. [...] Celem nowomowy było nie tylko dostarczenie środków odpowiednich do wyrażania światopoglądu oraz myśli właściwych dla zwolenników

angsocu, lecz również uniemożliwienie swobody myślenia. Zakładano, że z chwilą gdy nowomowa wejdzie całkowicie do powszechnego użytku, a staromowa ulegnie zapomnieniu, jakakolwiek herezja myślowa – czyli odejście od zasad angsocu – stanie się całkowicie nierealna, przynajmniej jeśli chodzi o ujęcie jej w słowa. Słownictwo nowomowy tak ukształtowano, aby za jego pomocą można było przekazać – ze wszystkimi odcieniami znaczeniowymi – to, co lojalny członek Partii ma do powiedzenia, zarazem zaś uniemożliwiono wykorzystanie języka do formułowania, nawet określną drogą, myśli uznanych za niewłaściwe. Osiągnięto to częściowo poprzez tworzenie nowych słów, głównie jednak przez usunięcie wyrazów niepożądanych oraz przez pozbawienie pozostawionych jednostek leksykalnych nieprawomyślnego sensu, a w miarę możliwości jakichkolwiek znaczeń ubocznych. [...]

Nowomowę skonstruowano nie po to, żeby zwiększyć, a wręcz przeciwnie, żeby zawęzić zakres myślenia. Temu celowi pośrednio służyło również ograniczenie do minimum zasobu słów dostępnych użytkownikom.

Źródło: George Orwell, *Rok 1984*, tłum. Tomasz Mirkowicz, Warszawa 2013, s. 245–246.

Polecenie 1

Przygotuj głos w dyskusji na temat: 'W jakim celu w państwie rządzone przez Wielkiego Brata stworzono nowomowę?'

Do przeczytania (II)

” Irena Kamińska-Szmaj

Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918-2000

Od 22 lipca 1944 r., kiedy za pośrednictwem radia moskiewskiego ogłoszono treść Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), opublikowanego dzień później w 'Rzeczypospolitej', w Polsce rozpoczął się proces formowania nowego systemu władzy. Manifest ten miał charakter propagandowo-dezinformacyjny, gdyż tezy demokratyczne w nim zawarte miały wprowadzać w błąd społeczeństwo polskie, które – w myśl założeń Stalina – należało skłonić lub zmusić do budowania państwa 'demokracji ludowej', podporządkowanego dyrektywom płynącym z zachodniej granicy. [...] Nowy ustrój w Polsce zaczęto budować przez negację przeszłości, która była oceniana z punktu widzenia panującej ideologii komunistycznej, potępiającej – pod hasłem walki z wyzyskiem społecznym, z panowaniem klasy kapitalistycznej – porządek społeczno-polityczny okresu międzywojennego. Obok haseł: *niech żyje rząd robotniczo-chłopski, cała władza w ręce ludu* pojawiały się slogany: *precz z imperialistami, wyzyskiwaczami, z sanacyjnymi ciemiężycielami*. [...] Wprowadzenie systemu autorytarnego i stworzenie komunikacji politycznej sterowanej przez centralny aparat władzy wiązało się z przemodelowaniem kultury politycznej ukształtowanej w czasach II RP. Te wszystkie zmiany odzwierciedla język, jakim władza, powstała w wyniku kolejnych sfałszowanych wyborów, zwracała się do społeczeństwa. Wytłuszczonym drukiem już w roku 1948 pojawiały się na łamach prasy hasła powielane przez wiele lat istnienia PRL: 'Socjalizm to najtrwalszy fundament niepodległej Polski' ('Głos Ludu', 2 XII 1948), 'Niepodległość Polski – to lud u władzy. To sojusz ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej' ('Głos Ludu', 3 XII 1948). A dziennikarze 'Trybuny Ludu' zapewniali: 'Zbrojni w oręż

marksizmu - leninizmu, wierni linii politycznej PZPR, związani w codziennej pracy z całą polską klasą robotniczą i ludnością pracującą – nieść będziemy w masy sztandar socjalizmu' (16 XII 1948). Szerzący się na początku PRL kult jednostki to jeden z najbardziej wyrazistych przykładów narzucania społeczeństwu poddańczej kultury politycznej. Wzorem, wielkim autorytetem dla milionów Polaków, miał być Genialny Wódz, Ojciec i Nauczyciel – towarzysz Józef Stalin, ponieważ podnosi wiarę narodów we własne siły, wytycza całej ludzkości drogę do szczęśliwego życia na ziemi, przekształcił socjalizm w potęgę niezwyciężoną [...]. W roku 1958 skończył się czas nadziei na zmianę stosunków politycznych w Polsce i rozpoczęła się odarta ze złudzeń, długa, bo trwająca do 1970 roku, epoka Władysława Gomułki, którego język, sposób przemawiania, postulowane wartości wyznaczały standardy kultury politycznej w zachowaniach komunikacyjnych. Z jednej strony był to język pełen patosu, przepełniony słowami kluczami: socjalizm, pokój, praca, jedność, przyszłość, postęp, patriotyzm, ojczyzna (ludowa/socjalistyczna) i powtarzającymi się zwrotami i wyrażeniami: przyjaźń polsko-radziecka, sojusz robotniczo-chłopski, wielka rodzina państw socjalistycznych, marsz naprzód, a także hasłami w rodzaju: Niech rozkwita potężny obóz socjalistyczny – ostoja pokoju i wolności na całym świecie! [...]. Dominująca w latach 50. i 60. ubiegłego wieku kultura polityczna podporządkowania i model komunikacji głównie jednokierunkowej, ściśle kontrolowanej przez rządzących, znalazły swoje odbicie w powstaniu i utrwaleniu jednolitego języka polityki, którym władza oraz media przemawiały do obywateli w celach propagandowych i agitacyjnych przez cały okres PRL (w literaturze przedmiotu określa się go epitetem *nowomowa*). Ten język propagandy politycznej rządzących odznaczał się swoistym, ograniczonym zbiorem środków

leksykalno-frazeologicznych, usuwaniem niektórych wyrazów ze słownika, przekształcaniem, deformowaniem i tworzeniem znaczeń wyrazów na potrzeby jedynie słusznej ideologii, posługiwaniem się utartymi formułami i jednorodnymi (pod względem formy i treści), kanonicznymi tekstami, tworzonymi przez pierwszych sekretarzy Komitetu Centralnego PZPR i ich najbliższych współpracowników (powielanymi przez niższy aparat partyjny, a przede wszystkim media) oraz gotowymi schematami poznawczymi, narzucającymi interpretację rzeczywistości zgodną z ideologią rządzących. W języku tym zawarty był i za pomocą niego upowszechniony jednoznaczny kod kulturowy, czyli narzucany przez władzę system wartości, symboli, mitów i stereotypów. W latach 70. wraz z nastaniem epoki Edwarda Gierka ten bardzo już skostniały język propagandy politycznej nieco się zmienił, chociaż model komunikacji jednokierunkowej połączonej z poddańczą kulturą polityczną był nienaruszalny, pilnie strzeżony przez władzę PRL. Niewielkie modyfikacje języka rządzących wynikały z przyjęcia innych strategii propagandowych, z zachowaniem jednak wszelkich zasad wysławiania partyjnego. Szarą rzeczywistość lat gomułkowskich starano się zastąpić wizją socjalistycznej Polski zasobnej i bogatej, z namiastką dobrobytu zachodnioeuropejskiego tworzonego dzięki beztrudnym wydawanym kredytom. Rozpoczął się więc okres propagandy sukcesu, w którym słowa kreowały rzeczywistość w myśl popularnego w owym czasie hasła: *Aby Polska rosła w siłę, a ludzie żyli dostatniej!* Z propagandą sukcesu związane było tworzenie iluzji jedności celów partii i społeczeństwa, co widoczne było w używaniu w prasie i w przemówieniach rządzących czasowników w pierwszej osobie liczby mnogiej, takich jak: *popieramy, zapewniamy, ufamy, rozwijamy, budujemy, tworzymy, umacniamy, dokładamy (wszelkich starań), potrafimy, troszczymy się, pragniemy* i formuł w rodzaju:

Wchodzimy obecnie na wyższy stopień budownictwa socjalistycznego; Stworzyliśmy materialną bazę dalszego dynamicznego budownictwa socjalistycznego; Budujemy Polskę naszych pragnień i ambicji.

Źródło: Irena Kamińska-Szmaj, *Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918–2000*, Wrocław 2007, s. 27–31.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, jakie nastroje społeczne mogą być wywołane przez określenia charakterystyczne dla propagandy 'Niech żyje...!' – 'Precz z...!'.

Ćwiczenie 2

Wytłumacz, co oznacza określenie *propaganda sukcesu*.

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, dlaczego w języku propagandy politycznej nadawcy chętnie posługują się liczbą mnogą i używają określeń typu *tworzymy, umacniamy, budujemy*.

Do przeczytania (III)

» Michał Głowiński

Nowomowa

Nowomowa to wysłownienie totalitarne w jego wersji komunistycznej [...], jest przeto sposobem użycia języka charakterystycznego ogólnie dla władzy, która wyznaje ideologię marksizmu-leninizmu, działa autorytarnie i jest posiadaczem wszelkich środków masowego przekazu, posiadaczem w sensie dosłownym, gdyż ogromna większość narzędzi porozumiewania społecznego podlega jej kontroli, a na te, które do niej należą, może oddziaływać za pomocą państwowej cenzury. [...] Właściwości nowomowy [...]:

W nowomowie znaki wartości dominują nad znaczeniem. A więc najważniejsze jest to, aby wyrażenia były aksjologicznie wyraziste, by narzucały podziały dychotomiczne (dobre/złe, nowe/stare, postępowe/wsteczne, nasze/obce itp.) [...] Dominacja wartości nad znaczeniem prowadzi do swoistej luźnej semantyki, ważne jest bowiem nie to, by słowo uzyskało precyzyjny sens, ale by było jak najlepszym przewodnikiem arbitralnie narzuconej wartości, często niezgodnej z tradycją kulturalno-językową. [...] Nowomowa stanowi połączenie elementów pragmatycznych i rytualnych. Występowanie względów pragmatycznych jest oczywiste, skoro nowomowa – jako język totalitarnej władzy – jest podstawowym środkiem uprawianej przez nią propagandy. [...] W nowomowie odgrywa wielką rolę żywioł magiczności. Zadaniem języka nie jest opisywanie czy poznawanie rzeczywistości, ale jej tworzenie w słowie, tak by była zgodna z założeniami ideologicznymi i obowiązującymi w danej chwili tezami propagandy. [...] Niezwykle doniosłe w nowomowie są decyzje arbitralne, co wynika z faktu, że jest ona narzędziem w rękach autorytarnej władzy, która niemal bez ograniczeń może decydować o tym, jakich słów używać nie należy. Ma więc ona wszelkie dane, by jakieś wyrazy czy formy lansować, inne zaś – wycofywać, zabraniać używania (charakterystyczne zjawisko 'słów z rozdzielnika').

Instrukcje dla cenzury – o czym świadczą ujawnione materiały – były w dużym stopniu przepisami regulującymi używanie poszczególnych słów. [...] Nowomowa jest takim ukształtowaniem języka, które nie tylko nie zakłada wymiany, ale nawet ją wyklucza. Jest to mówienie ze swej natury jednostronne, właściwym podmiotem mówiącym jest władza [...]. Władza, wypowiadając się w jakiejś materii – wszystko jedno, czy jest to kwestia podstawowa dla społeczności, czy błaża – w istocie oczekuje jedynie aprobaty, podporządkowania się lub co najmniej przyjęcia do wiadomości, z reguły zaś nie dopuszcza myśli,

że słuchacz mógłby zabrać głos jako równy partner, dający wyraz swoim poglądom niepokrywającym się ze stanowiskiem władzy. Nowomowa wyklucza więc dialog, jest językiem, w którym trudno rozmawiać, łatwo zaś przekazywać rozkazy, obwieszczenia, bezapelacyjne wyroki. Odpowiedzią, jaką zakłada, jest posłuszeństwo bądź wyrażające się w mowie, bądź całkiem milczące. [...] Nowomowa została tak ukształtowana przez tych, którzy ją praktykują, by w każdej sytuacji mogła pełnić rolę uniwersalnego metajęzyka i zarazem nie podlegać jakiegokolwiek metajęzykowej refleksji. Znaczy to, że przypisuje się jej prawo oceniania wszelkiego rodzaju wypowiedzi, stylów, języków, ale ją samą się chroni przed jakimkolwiek komentarzem (by nie wspominać o polemice), ma być używana w takiej postaci, w jakiej funkcjonuje, a więc – przyjmowana bezkrytycznie. [...] Ma być ona językiem najwyższym, stojącym ponad innymi – i w tym właśnie wyraża się jej totalitarna natura.

Źródło: Michał Głowiński, *Nowomowa*, [w:] *Współczesny język polski*, red. Jerzy Bartmiński, Lublin 2001, s. 173-177.

Polecenie 2

Zredaguj swój głos w dyskusji na temat: 'Do czego może doprowadzić używany w nowomowie język wartości, w którym świat i ludzi dzieli się według schematu dobry - zły?'

Do przeczytania (IV)

” Jerzy Bralczyk

O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych

Spróbujemy ustalić podstawowe typy językowych działań nakłaniających w propagandzie politycznej. [...] Nakłania się w tych tekstach, po pierwsze, do działania, po drugie, do postaw aprobowanych wobec władzy i jej programu. [...] Najgłębiej teksty propagandowe pełnią swą funkcję nakłaniającą przez samo swoje istnienie. Istniejąc – niezależnie od swojej nieadekwatności do otaczającej odbiorcę rzeczywistości, niezależnie od swych nikłych wartości estetycznych, niezależnie od słabego odbioru bezpośredniego – wykazują właśnie swą niezależność, siłę, która sankcjonuje ich istnienie. Ich nakłanianie wynikałoby po trosze z ich funkcji rytualnej. [...] Świat kreowany przez propagandę ma być zatem światem takim, w którym dzieje się tak, jak chce tego propaganda. Jego kreacja, czyli po prostu opis, zawiera wiele podstawowych chwytów perswazyjnych. Najbardziej istotne jest to, że prezentuje się świat ontologicznie dwuwartościowy [...], w którym zło jest oddzielone od dobra, ale oba świat ten współtworzą. Teksty propagandowe niemal w całości są zarazem opisem i oceną, i to oceną dwuwartościową. Jest więc nasz świat, świat dobry, i jego prezentacji (kreacji) poświęca się w tekstach propagandowych miejsca zdecydowanie najwięcej. W pewnych tylko sytuacjach wyziera świat trudniej opisywalny, bo tylko fragmentarycznie z nim się można zapoznać [...] Jest to świat, w którym są podkreślone przede wszystkim następujące cechy: ważność, powszechność, bliskość, konieczność, słuszność, spójność, postęp i trwałość, które jako cechy tworzą pewien system wartości.

Źródło: Jerzy Bralczyk, O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych, Warszawa 2001, s. 75–76.

Polecenie 3

Na podstawie informacji zgromadzonych przez ciebie na początku lekcji ustal, czy w 'Dzienniku Telewizyjnym' znajdują się słowa odwołujące się do *ważności, postępu, słuszności* postępowania w życiu obywatelskim. Wyjaśnij, jakie emocje mogą się za nimi kryć.

Polecenie 4

Wyszukaj w internecie i zapoznaj się z fragmentem wystąpienia Edwarda Gierka z 1 maja 1974 r. Wypisz hasła oraz określenia językowe, za pomocą których ten polityk:

- próbuje przekonać rządzonych (obywateli), aby przyjęli jego ofertę polityczną,
- chwali dokonania PRL-u i tworzy w przemówieniu atmosferę 'sukcesu'.

Konteksty

” Agnieszka Dytman-Stasieńko

Święto zawłaszczonych znaczeń. 1 maja w PRL.

Ideologia, rytuał, język

Hasła pierwszomajowe stanowiły, obok przemówień oraz prasowych sprawozdań przed- i pomajowych, jeden z głównych tekstów rytualnych propagandy pierwszomajowej. Pojawiały się co roku, przygotowywane przez KC PZPR, i stanowiły skrócony wykład doktryny partyjnej [...]. Hasła pierwszomajowe, dzięki względnej krótkości formy, w dogodny sposób wypełniały kanał komunikacyjny między nadawcą a odbiorcą. Potrzeba porozumiewania się partii ze społeczeństwem wynikała często właśnie z konieczności spełnienia rytuału, nie zaś z rzeczywistej chęci dialogu, nie zawsze tak bardzo istotna była treść, ale sam akt komunikacji [...]. Hasła pierwszomajowe stanowić mogą skrócony wykład komunistycznej doktryny. Jako teksty przygotowywane z okazji najważniejszego święta państwowego stanowiły odbicie głównych tendencji propagandowych zarówno

w sferze treści, jak i formy [...]. Hasła pierwszomajowe to również teksty 'namaszczone', nie mogły być dobierane dowolnie, ale jedynie zgodnie z zaleceniami najwyższych władz. Wraz z przemówieniami i innymi gatunkami świątecznymi stanowiły swoisty jednogłos.

Źródło: Agnieszka Dytman-Stasieńko, *Święto zawłaszczonych znaczeń. 1 maja w PRL. Ideologia, rytuał, język*, Wrocław 2006, s. 125-164.

Polecenie 5

Wyszukaj w dowolnych źródłach fotografie z obchodów święta 1 Maja w PRL-u. Podaj, jakie hasła pojawiały się na transparentach. Wyjaśnij, na których hasłach wybrzmiewa język propagandy politycznej tamtego czasu.

Polecenie 6

Opisz plakat propagandowy epoki PRL-u.



Źródło: a. nn., domena publiczna.

W opisie uwzględnij odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaki świat został przedstawiony na plakacie? Jaki obraz człowieka się z niego wyłania?
- Jakich słów kluczowych (charakterystycznych dla 'nowomowy') użyto na plakacie?

Ćwiczenie 4

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zadaniowo

Ćwiczenie 5

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, dlaczego propagandzie w państwach totalitarnych przypisuje się cechy komunikacji rytualnej i magicznej. Omów obraz świata, jaki wyłania się z takich tekstów.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.